

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Schutterstoren Sint-Sebastiaansgilde in Ronse

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Schutterstoren Sint-Sebastiaansgilde, Ronse,
Sint-Pietersnieuwstraat zonder nummer – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/45041/107.1

Pol Vanneste

7/03/2024

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte.....	4
1.1.	Thematisch onderzoek naar schutterstorens	4
1.2.	Situering van de schutterstoren in Ronse	5
1.3.	Historisch overzicht	6
1.3.1.	Historische context en typologie van schutterstorens	6
1.3.2.	Schutterstoren van de Sint-Sebastiaangilde als exemplarisch voorbeeld	6
1.4.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	7
1.5.	Fysieke toestand van het onroerend goed	8
2.	Evaluerend gedeelte	9
2.1.	Evaluatie van de erfgoedwaarden	9
2.2.	Motivering van het type bescherming.....	10
2.3.	Motivering van de afbakening van de bescherming	10
2.4.	Juridische toestand.....	11
2.4.1.	Onroerend Erfgoed	11
2.4.2.	Omgeving:.....	11
3.	Beheersvisie	11
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	11
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	11
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	12
4.	Bronnen	12
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	13
5.1.	Omgevingsplan	13
5.2.	Fotobijlage	13
5.3.	Cultuurgoederen	13
5.4.	Documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier	13
5.5.	Documentatie: historische context van de schutterstorens	13

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

De aanleiding tot beschermingsvoorstel voor de schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde in Ronse¹ is het thematisch onderzoek rond schutterstorens, dat door het agentschap Onroerend Erfgoed werd uitgevoerd na de opheffing van de monumentenbescherming van de schutterstoren in Wetteren na een verwoestende brand in 2020.² Na het opheffen van de bescherming van deze schutterstoren ontstond er een hiaat in het beschermde bestand. Het onderzoek naar schutterstorens is opgenomen in de beschermingskalender 2021.

1.1. Thematisch onderzoek naar schutterstorens

Het thematisch onderzoek van het agentschap Onroerend Erfgoed behelst overdekte staande wippen of schutterstorens, gebouwd vanaf de jaren 1920 tot de jaren 1950. Als begin- en eindpunt van deze periode gelden 1923 en 1956, de respectieve bouwjaren van de eerste schutterstoren in Vlaanderen op de sportterreinen bij een fabriek in Ronse en van de Sint-Sebastiaanstoren in dezelfde stad. Tijdens het interbellum en het eerste naoorlogse decennium werden schutterstorens met een metalen skeletconstructie een ruim verspreid fenomeen in Vlaanderen, waarvan vandaag echter weinig sporen van bewaard zijn.

De brand van de schutterstoren in Wetteren symboliseert de schaduw die sinds enkele decennia boven het erfgoed van de schutterstorens hangt. Van de zes nog in situ bewaarde schutterstorens, in bouwperiode en constructiemethode vergelijkbaar met de Wetterse toren, is de Sint-Sebastiaanstoren in Ronse de enige toren met nog een actieve schuttersgilde.

Het voortbestaan van schutterstorens is bedreigd omdat:

- de uitbating van een schutterstoren door een café-restaurant of een schuttersmaatschappij niet meer rendabel is. Op veel plaatsen zijn er nog actieve schuttersverenigingen, maar deze gebruiken sinds de jaren 1980 steeds meer moderne muitwippen, in openlucht opgesteld bij de gemeentelijke sportterreinen.³
- de leeftijd van de nog bewaarde torens, tussen 70 jaar en een eeuw oud, zorgt voor stijgende onderhoudskosten of zelfs een restauratienood. Bovendien stelt zich bij torens die nog de oorspronkelijke bekleding in kunstleien bewaren, een asbestproblematiek,
- de hoge en smalle binnentorens zijn specifiek ontworpen voor het schieten op de daarin opgestelde staande wip, waardoor schutterstorens moeilijk herbestembaar zijn. De als monument beschermde schutterstoren van Rixensart (Wallonië) vormt een voorbeeld van nevenbestemming. Na de restauratie behield deze toren zijn oorspronkelijke functie in combinatie met het "museum voor het boogschieten"⁴,
- er bestaat tot nog toe weinig interesse van buiten de schutterswereld voor deze torens en hun boeiende geschiedenis. Nochtans zou men deze hoge en beeldbepalende schutterstorens letterlijk in het licht kunnen stellen door de, na de veralgemening van elektrische verlichting, dichtgemaakte torenramen opnieuw

¹ INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Auberge Sint Sebastien* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/29060> (geraadpleegd op 24 november 2023).

² Schutterstoren van 1933. Het beschermingsbesluit van 2005 werd in 2021 opgeheven. INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Staande wip* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/85061> (geraadpleegd op 28 juli 2023).

³ Een voorbeeld uit Ronse is tekenend. De Sint-Martinusgilde had in 1978 geen geld om de schutterstoren in het "Park Lagache" te restaureren. Daarop bouwde ze twee muitwippen op de sportterreinen van een school. DE VOS F. 2026: *Eeuwenoude schuttersgilde bergt pijn en boog voorgoed op* [online], [Het Nieuwsblad](https://www.okv.be/museum/museum-voor-het-boogschieten) (geraadpleegd op 1 augustus 2023).

⁴ <https://www.okv.be/museum/museum-voor-het-boogschieten>.

open te maken. Zo verlicht men in het Waalse Harchies de herstelde schutterstoren 's avonds (periodiek) van binnenuit en versterkt men de bakenfunctie ervan.⁵

Na de brand in Wetteren omvatte het beschermde bestand geen enkele schutterstoren meer. In de lente van 2022 organiseerde het agentschap plaatsbezoeken aan de zes nog in situ bewaarde schutterstorens die door hun bouwperiode en constructiemethode vergelijkbaar waren met de Wetterse toren. Hierbij werd nauw samengewerkt met de Koninklijke Nationale Bond der Belgische Wipschutters, lid van de koepelorganisatie Vlaamse Traditionele Sporten (VLAS). Het onderzoek moest leiden tot de selectie van enkele beschermenswaardige schutterstorens op basis van drie selectiecriteria:

- 1) een hoge erfgoedwaarde,
- 2) een goede fysieke toestand,
- 3) de aanwezigheid van toekomstpotentieel of maatschappelijk draagvlak voor traditioneel gebruik als overdekte staande wip. Samen met andere maatregelen biedt de (her)waardering van de oorspronkelijke functie immers de meeste garantie voor behoud, onderhoud en indien nodig restauratie van een schutterstoren.

Een selectie van twee schutterstorens werd weerhouden voor de uitwerking van een beschermingsdossier, met name de Toewip van 1936 in Leuven en de Sint-Sebastiaanstoren van 1956 in Ronse. Hierover werd overleg gepleegd met de stadsbesturen van Leuven en Ronse, die positief tegenover deze beschermingen staan. In Ronse is de kosteloze verwerving van de schutterstoren door het stadsbestuur binnen deze beleidsperiode voorzien.⁶ Dit gebeurt in overleg met de Sint-Sebastiaansgilde die de toren verder zal gebruiken en uitbaten.

1.2. Situering van de schutterstoren in Ronse

De Schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde is achterin gelegen ten westen van de Sint-Pietersnieuwstraat, het Antonia Depoorterplein en het Bruulpark. Vanaf het midden van de jaren 1950 vormde de schutterstoren één geheel met het café-restaurant en feestzaal "*Auberge Sint-Sebastien*" (Sint-Pietersnieuwstraat nummer 38) in Ronse. De nieuwe functie die dit laatste gebouw sinds enkele jaren kreeg, staat los van de schutterstoren. Tussen de straat en de eigenlijke villa is er een ruime voortuin met sierlijke tuinmuur en poort.

De toren is achter deze villa uit het midden van de 20ste eeuw gelegen, en is bereikbaar via een oprit ten zuiden ervan. In 2007 werd er ten zuiden van de schutterstoren een 29 meter hoge muiltwip opgesteld.⁷ Deze moderne versie van de traditionele staande wip in openlucht biedt meer bescherming omdat de val van de pijlen wordt gebroken door een muilt of kooi.

In 2003 werd een oorlogsmonument voor de oorlogsslachtoffers van de Sint-Sebastiaansgilde van het Bruulpark naar het Antonia Depoorterplein overgebracht, op een nieuw gecreëerd pleintje voor het toenmalige café-restaurant.⁸ Even verder, ten zuiden van de Sint-Pietersnieuwstraat en het Antonia Depoorterplein, is de metalen staande wip in openlucht van de Sint-Sebastiaansgilde nog steeds opgesteld in het Bruulpark. Door de bescherming van het Bruulpark als stadsgezicht heeft deze staande wip een beschermd statuut.

⁵ DI EMIDIO M. 2023: *La perche est enfin (c)ouverte!* [online], [La perche est enfin \(c\)ouverte! \(sudinfo.be\)](#) (geraadpleegd op 16 november 2023).

⁶ Op 12 december 2023 bevestigd via mail door het Diensthoofd Infra van het Lokaal Bestuur Ronse.

⁷ S.N. 2007: *Eerste pijlen op nieuwe muiltwip* [online], [Eerste pijlen op nieuwe muiltwip \(Ronse\) | De Standaard](#) (geraadpleegd op 7 december 2023).

⁸ DEMEY 2018, 102-107.

1.3. Historisch overzicht

1.3.1. Historische context en typologie van schutterstorens

Overdekte staande wippen of schutterstorens komen voort uit de eeuwenoude traditie van het **handboogschieten op de staande wip**. Het schieten op de staande wip kent als volkssport nog steeds een ruime verspreiding in Vlaanderen. Vanaf het interbellum werden schutterstorens met metalen skeletconstructie (draagstructuur) een ruim verspreid fenomeen in Vlaanderen. Soms is de oorspronkelijke bekleding met kunstleien vervangen door golfplaten. Eén of twee metalen staande wippen zijn in de met houten planken beklede binnentoren(s) opgesteld. Deze sobere maar beeldbepalende schutterstorens werden, anders dan staande wippen in openlucht, vooral in steden gebouwd, in de nabijheid van een station of andere faciliteiten voor openbaar vervoer.

De historische context en een typologische benadering van de schutterstorens uit het interbellum en het eerste naoorlogse decennium kan je lezen in documentatiebijlage 5.5 (*Van middeleeuwse schuttersgildes tot schutterstorens*).

1.3.2. Schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde als exemplarisch voorbeeld

Sinds zijn oprichting in 1956 wordt de schutterstoren uitgebaat door de Sint-Sebastiaansgilde van Ronse. De gildevlag laat de gilde minimaal teruggaan tot 1511.⁹ Davy Goedertier laat deze schuttersgilde echter teruggaan tot de 13de eeuw.¹⁰ In Ronse zijn (of waren) er nog twee andere schuttersgildes: de kruisbooggilde Sint-Hermes uit dezelfde ontstaansperiode en de handbooggilde Sint-Martinus. Deze laatste is opgericht in 1759 en opgeheven in 2006.¹¹

De site van de schutterstoren situeert zich aan de historische noordzijde van de stadskern. Ze gaat terug op de omwalde site van de heren van Wattripont, die op het kaartboek van 1684 is aangeduid als "*sheeren mote*". Op de Ferrariskaart (1771-1778) is ten zuiden van de omwalde site de wipweide met twee staande wippen in openlucht aangeduid. Deze werden gebruikt door de handbooggilde Sint-Sebastiaans en kruisbooggilde Sint-Hermes. In de Franse tijd werd deze wipweide, die ook gebruikt zou zijn als bleekweide, omgevormd tot een driehoekige promenade.¹² Het latere Bruulpark is op de P.C. Poppkaart (1842-1880) aangeduid als "*L'Esplanade*". Opnieuw zijn er twee staande wippen aangeduid. Tot op vandaag is de metalen staande wip in openlucht van de Sint-Sebastiaansgilde nog steeds opgesteld in het als stadsgezicht beschermde Bruulpark.

In de tweede helft van de 19de eeuw kwam de site (intussen gereduceerd tot een huis met ruime voortuin) in handen van de Franse industriëlenfamilie Decroly. In 1871 werd Ovide Decroly (+ 1932) er geboren, die later beroemd zou worden als dokter-psycholoog en pedagoog. In 1937 werd het huis met voortuin verkocht. In 1942 volgde een verbouwing tot villa naar ontwerp van architect Richard Cordier uit Ronse.

Vanaf 1952 herdenkt een oorlogsmonument met fontein de gesneuvelden van de Sint-Sebastiaansgilde uit de Eerste en vooral de Tweede Wereldoorlog. Dit monument werd ontworpen door de Gentse architect Edgard Lelubre en kreeg een bronzen Sint-

⁹ Gebaseerd op vlag met opschrift: "*Royale Antique Gilde/ Koninklyke Aloude Gilde St. Sebastien Ronse-Renaix - ?1511-2011*". DE VOS F. 2023: *Laura Vandriessche (27) is eerste koningin van Sint-Sebastiaansgilde en dat sinds... 1402* [online], [Het Nieuwsblad](#) (geraadpleegd op 1 augustus 2023).

¹⁰ GOEDERTIER 2023; DE VOS F. 2026: *Eeuwenoude schuttersgilde bergt pijl en boog voorgoed op* [online], [Het Nieuwsblad](#) (geraadpleegd op 1 augustus 2023).

¹¹ GOEDERTIER 2023.

¹² INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Bruulpark* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/104902> (geraadpleegd op 7 december 2023).

Sebastiaansbeeld van de hand van beeldhouwer Geo Verbanck (1881-1961). Na eerdere plannen van de Sint-Sebastiaansgilde in 1945 werd dit monument in 1952 onthuld in het Bruulpark, vlakbij het lokaal en de staande wip in openlucht van de gilde. In 2003 werd het van het Bruulpark overgebracht naar het Antonia Depoorterplein, op een nieuw gecreëerd pleintje voor het toenmalige café-restaurant-feestzaal "Auberge Sint-Sebastien".¹³

In oktober 1955 gaf het stadsbestuur machtiging voor het "Projet d'une salle avec perche pour tir à l'arc". De plannen werden getekend door architect-expert Cuvelier uit Ronse. Volgens het bouwplan was L. Lambert uit Roeselare de bouwheer. Wellicht betrof het echter Jacques Lambert (1923-2013) die directeur was bij de Roeselaarse brouwerij Rodenbach. Tekenend is het gegeven dat het stadsbestuur het machtigingsbesluit van 17 oktober 1955 een dag later aanvulde met twee voorwaarden voor het "oprichten van de toren voor boogschutters": 1) "een venster voorzien op de zijden van de toren", 2) "de bezetting van de toren moet geschieden door - indien geen natuurlijke leien - kunstmatige blauwe asbestleien, niet in ruitvorm geplaatst, doch zoals natuurlijke leien, rechthoekig."¹⁴ Gezien de toren in 1956 volledig voorzien kon worden van elektrische verlichting is de eerste voorwaarde van louter esthetische aard. Overigens geven de in de top geplaatste ramen enkel licht in de inspectieschachten (wat nog steeds functioneel kan zijn) en niet in de binnentoren. Ook de tweede voorwaarde is esthetisch. Wellicht wou het stadsbestuur vermijden dat men aanstoot zouden nemen aan deze 25 meter hoge moderne, vierkante toren. Daarom wou de stad hem zoveel mogelijk laten gelijken op een oude, met rechthoekige leien gedekte toren.

De villa van 1942 werd door de brouwerij Rodenbach ingericht als café en lokaal van de "Royal Antique Gilde St. Sebastien". In 1956 werd achter de villa de overdekte staande wip gebouwd. Sindsdien werd de schutterstoren onafgebroken uitgebaat door de Sint-Sebastiaansgilde. In 1984 verkocht brouwerij Rodenbach het café-restaurant en de schutterstoren aan de familie die het geheel sinds 1972 huurde en uitbaatte. In 2007 werd er ten zuiden van de schutterstoren een 29 meter hoge muitwip opgesteld, dus vier meter hoger dan de schutterstoren. De staande muitwip in openlucht en de schutterstoren of overdekte staande wip vullen elkaar aan als locatie voor het schieten tijdens het zomerseizoen en het winterseizoen. In het nieuwe gildelokaal dat in 2022-2023 in aanbouw is, zal ook een liggende wip opgesteld worden. Eén maal per jaar wordt nog gebruik gemaakt van de traditionele staande wip in het Bruulpark.¹⁵ Dit kan het geval zijn bij het koningsschieten van de Sint-Sebastiaansgilde of bij het keizersschieten van het Boogschuttersverbond Zuid-Vlaanderen.

1.4. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

De obeliskvormige schutterstoren of overdekte staande wip van de Sint-Sebastiaansgilde werd in 1956 gebouwd. De toren op vierkante plattegrond is ingebouwd in het éénlaagse bakstenen volume van het ook in 1956 gebouwde vroegere gildelokaal. Dit gebouw onder zadeldak is intussen echter grotendeels kadastraal afgesplitst van de site van de schutterstoren. Enkel het noordwestelijke deel van dit gebouw, dat rondom de schutterstoren is gebouwd, behoort nog tot het schutterserf. Het volume van het vroegere gildelokaal is niet mee opgenomen in de bescherming.

De 25 meter hoge toren versmalt naar boven toe en is afgedekt met een bijna plat roevendak. Kenmerkend voor dit dak zijn de met metaal beklede latten of roeven in

¹³ DEMEY 2018, 102-107.

¹⁴ Stadsarchief Ronse, Archief Stedenbouwkundige Vergunningen, 19551003_BPL_Lambert.

¹⁵ Mondelinge informatie Rudi Vandriessche Koninklijke Gilde Sint-Sebastiaan Ronse.

stervorm.¹⁶ De oorspronkelijke zinken dakbedekking werd later geasfalteerd. De dragende structuur van de toren bestaat uit een metalen skeletconstructie met boven de schuttersvloer (begane grond) acht geledingen en een lage zolderverdieping. Aan de buitenzijde is de toren bekleed met horizontaal geplaatste, rechthoekige kunstleien. De top van de toren was oorspronkelijk aan elke zijde van een raam voorzien. Vandaag zijn de ramen enkel in de westzijde en de oostzijde bewaard. Aan de andere zijdes zijn ze vervangen door een recente bekleding met leien. De bewaarde ramen zijn ingevuld met vensters met grote metalen roedeverdeling.

Interieur van de schutterstoren

De **schuttersvloer** (begane grond) neemt de volledige plattegrond van de toren in. In de zuidwand geeft een dubbele schuifpoort met railsysteem vanuit het nieuwe gildelokaal toegang tot de schuttersvloer. De poort heeft, net als de meeste van de andere wanden, een verticale houten beplanking. De begane grond geeft een duidelijk beeld van de symmetrisch opgebouwde, metalen skeletconstructie. De hoekpilonen zijn vanaf de voet door middel van lange schuine schoren met de horizontale liggers (tegen het plafond) verbonden. Daardoor is het mogelijk om vanaf de schuttersvloer doorgangen naar aanpalende ruimtes te voorzien. Tussen de schuine schoren en de pilonen zijn er nog bijkomende kortere horizontale en schuine verstevigingen. Kenmerkend convergeren de metalen constructieonderdelen naar plaatvormige knooppunten, waar ze met (schroef)bouten zijn verankerd.

Bovenaan is de schuttersvloer aan de vier zijden afgeboord door een smal, omlopend plafond. De houten planken van het plafond zijn gevat in metalen kaders, die aansluiten bij de skeletconstructie. Via zolderluiken in dit plafond zijn de **inspectieschachten** toegankelijk. Deze schachten lopen over de verschillende geledingen - met telkens een in een metalen kader gevatte, houten tussenvloer - tot in de top en zijn toegankelijk via vaste metalen ladders. De smalle, omlopende inspectieschachten zijn gevat tussen de metalen skeletconstructie (buitenkant) en de horizontale, naaldhouten plankenbebording van de binnentoren. Per geleding is de metalen draagstructuur verstevigd door diagonale metalen schoren tussen de hoekpilonen en de horizontale liggers. Ook hier convergeren de metalen constructieonderdelen naar plaatvormige knooppunten, waar ze met (schroef)bouten zijn verankerd. Op het metalen skelet zijn verticale kepers en 'pannenlatten' met daarop de leien bevestigd. De plankenbebording van de binnentoren is met bouten vastgemaakt op verticale stijlen van de skeletconstructie.

Vanaf het midden van de schuttersvloer kijkt men omhoog naar de smallere, taps toelopende **binnentoren** of de **eigenlijke schutterstoren**. Deze bestaat uit een horizontale plankenbebording van naaldhout. In de tegenover elkaar staande west- en oostwand zijn er boven elkaar lampen in verdiepte nissen ingewerkt. Op korte afstand van de noordwand is de metalen **staande wip** opgesteld. Via een schuifstelsel wordt de **prang met de "vogels"** met een touw op en neer gehesen op de metalen wip. Op het aan de buitenkant omlopende plafond zijn aan de zuid-, oost- en westzijde korte, schuine afdaken met ijzerdraad geplaatst om de schutters te beschermen tegen vallende pijlen. Het scorebord dat gebruikt wordt bij de schietingen, wordt opgenomen als cultuurgoed.

1.5. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens de plaatsbezoeken op 22 april 2022 en 26 juli 2023. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

¹⁶ [roefconstructie, roefdak \(joostdevree.nl\)](http://roefconstructie.roefdak(joostdevree.nl))

Voor de bouwfysische evaluatie van het goed, verwijzen we naar het inspectierapport van Monumentenwacht Vlaanderen die het voorgeplaatste gevelfront en de schutterstoren inspecteerde op 14 december 2022. Deze inspectie gebeurde op vraag van het agentschap Onroerend Erfgoed en dient bijkomend om de fysieke toestand van de toren goed in kaart te brengen. Foto's en *stills* van dronebeelden van Monumentenwacht worden met toestemming gebruikt in de fotoregistratie.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Culturele waarde:

In grotere Vlaamse en Brabantse steden stonden schuttersgildes vanaf de late middeleeuwen in voor ordehandhaving en militie. Vanaf 1500 kenden deze gildes een landelijke verspreiding en verloren ze hun militaire functie. Ondanks de opheffing van deze elitaire gezelschappen in de Franse tijd vond er in de 19de eeuw een heropleving van het boogschieten plaats. Naast de Sint-Jorisgildes (kruisboog) en de Sint-Sebastiaansgildes (handboog) met wortels in het ancien régime ontstonden er nu nieuwe maatschappijen met namen zoals "Willem Tell" of "De Eendracht". De groeiende populariteit van het handboogschieten op de staande wip culmineerde vanaf het interbellum in de bouw van overdekte staande wippen of schutterstorens. Als overdekte staande wip uit 1956 getuigt de schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde in Ronse op een exemplarische wijze van deze traditie.

Historische waarde:

De tijdens het interbellum en het eerste naoorlogse decennium gebouwde schutterstorens komen voort uit de eeuwenoude traditie van het handboogschieten op de staande wip. In de 19de en vooral de 20ste eeuw ontpopte deze uit het ancien régime overgeleverde traditie zich tot een ruim beoefende volkssport. Vanuit de zoektocht om deze buitensport het hele jaar door te beoefenen kon men rond 1900 in Brussel voor het eerst, ook in de winter of bij slecht weer, boogschieten op een in een toren opgestelde staande wip.

Schutterstorens getuigen van de streekverbonden die schutters uit steden en dorpen verenigden. Daardoor konden plattelandse schuttersgildes, die enkel over een staande wip in openlucht beschikten, in een wintertoren in de stad (meestal makkelijk bereikbaar met de trein of de tram) ook in de winter de strijd aangaan met andere schutters.

De vermoedelijk eerste schutterstoren in Vlaanderen kwam er in 1923 op de sportterreinen bij een textiel fabriek in Ronse. Daarna, tot in de jaren 1950, werden er in minstens 20 Vlaamse steden sobere met kunstleien beklede schutterstorens gebouwd. De bouw van de schutterstoren van de Ronsische Sint-Sebastiaansgilde in 1956 sloot de periode van enkele decennia af waarin schutterstorens met metalen skeletconstructie werden opgetrokken. Vanaf de jaren 1980 werden er stelselmatig schutterstorens uit de periode 1920-1956 gesloopt, zodat er vandaag slechts een zestal bewaard zijn in Vlaanderen. Dit unieke erfgoed, dat in de ons omringende landen ontbreekt, is dan ook bedreigd. De laatste getuigen ervan zijn zeldzaam geworden.

De schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde in Ronse vormt een gaaf bewaard voorbeeld van een door een brouwerij bij een café-restaurant gebouwde toren. Hiervoor zocht de brouwerij Rodenbach uit Roeselare aansluiting bij één van de traditionele schuttersgildes in Ronse die teruggaan tot het ancien régime. De toren werd opgetrokken voor de "Koninklijke Aloude Gilde St.-Sebastien" die minstens sinds 1511 bestaat en de afschaffing van de gilden in de Franse Revolutie overleefde. Het café-restaurant stond bekend als "Auberge Sint-Sebastien". De schutterstoren werd opgetrokken aan de historische noordrand van de kleine stad Ronse, waar zich, zoals de Ferrariskaart (1771-

1778) toont, minimaal sinds het einde van de 18de eeuw een wipweide met twee staande wippen bevond. Op deze plaats, het Bruulpark, heeft de Sint-Sebastiaansgilde nog steeds zijn staande wip in openlucht, wat de schutterstoren een hoge historische contextwaarde geeft.

Architecturale waarde:

De 25 meter hoge, obeliskvormige schutterstoren op vierkante plattegrond van 1956 is beeldbepalend voor de historische noordrand van de kleine stad Ronse. Dit late voorbeeld sluit constructief en vormelijk nog volledig aan bij de schutterstorens die in Vlaanderen vanaf 1923 werden gebouwd. Kenmerkend daarvoor zijn de metalen skeletconstructie en de sobere bekleding met kunstleien. Anders dan de torens uit de jaren 1920 en 1930 heeft de toren van de Sint-Sebastiaansgilde enkel ramen in de top (oorspronkelijk vier waarvan twee intussen gesupprimeerd). Hoewel de binnentoren door de veralgemening van efficiënte elektrische verlichting niet langer zenitaal licht behoefde, legde het stadsbestuur de ramen op om de top van de toren een expressiever karakter te geven. Ook een tweede esthetische voorwaarde - het gebruik van rechthoekige kunstleien, gelijkend op echte leien - moest de toren een traditioneler en minder monotoon uitzicht geven. Een ander verschil met de torens uit de jaren 1920 en 1930 is het bijna platte dak van de Sint-Sebastiaanstoren.

Aan de binnenkant is de schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde representatief voor 'kleinere' torens met slechts één binnentoren. Op de schuttersvloer is de ingenieuze metalen skeletconstructie met hoekpilonen en schuine schoren duidelijk afleesbaar. Ook in de inspectieschachten, verlicht door de ramen in de top, valt de complexiteit van de constructie op. Vanaf de schuttersvloer kijkt men omhoog naar de taps toelopende binnentoren met metalen staande wip en schuifstelsel voor de prang met "vogels". De binnentoren met horizontale plankenbebording wordt verder gemarkeerd door boven elkaar geplaatste nissen voor de elektrische verlichting.

De massale bouw van schutterstorens tijdens het interbellum en het eerste naoorlogse decennium was het gevolg van convergerende maatschappelijke en technische evoluties. Enerzijds was er de groeiende vraag van de succesvolle schuttersmaatschappijen om ook in de winter te kunnen boogschieten. Anderzijds werd constructietechniek in metaal goedkoper en dus toegankelijk. Brouwerijen en schuttersmaatschappijen wendden dus de best voorhanden zijnde techniek aan om hun torens te bouwen.

Het cultuurobject dat integrerend deel uitmaakt van het monument versterkt de erfgoedwaarden ervan.

2.2. Motivering van het type bescherming

De Schutterstoren van de Sint-Sebastiaansgilde in Ronse wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: *"een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurobjecten die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."*

Dit beschermingsstatuut wordt gekozen omdat een monumentenbescherming het meeste kansen biedt op het toekomstige behoud van de erfgoedwaarden van bouwkundig erfgoed. Bij de schutterstoren liggen de erfgoedwaarden zowel in het exterieur als in het interieur. De bescherming omvat ook een cultuurobject.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De schutterstoren is kadastraal bekend als Ronse, 1ste afdeling, sectie B, perceelnummer 2005C (deel). Enkel de eigenlijke schutterstoren wordt beschermd.

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed

Auberge Sint-Sebastien is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het onroerend erfgoed (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/143529>).

De omgeving van de schutterstoren is opgenomen in de vastgestelde archeologische zone "Historische stadskern van Ronse" (<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/11919>).

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

2.4.2. Omgeving:

- De schutterstoren is volgens het gewestplan gelegen in woongebied
- De schutterstoren ligt binnen de afbakening kleinstedelijk gebied Ronse

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

Deze bepalingen zijn op maat van de bescherming.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Als voor de handelingen aan of in beschermde goederen een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden, een omgevingsvergunning voor de exploitatie van een gedeelde inrichting of activiteit, een vergunning, toelating, machtiging, ontheffing of afwijking overeenkomstig de bepalingen van het Bosdecreet van 13 juni 1990, het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu of het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning vereist is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

DEMEY A. 2018: *De oorlogsmonumenten van Geo Verbanck*, Sint-Niklaas, Stichting Geo Verbanc, 102-107.

GOEDERTIER D. 2023: *Lijst schuttersgildes staande wip* [online], collectie-davygoedertier.blogspot.com (geraadpleegd op 16 november 2023).

SCHOUPPE W. 2020: *Koepel wil bescherming én meer investeringen in alle schuttertorens na verwoestende brand in Wetteren* [online], <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/07/15/koepel-wil-bescherming-en-meer-investeringen-in-alle-schuttertor/> (geraadpleegd op 8 november 2023).

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Auberge Sint Sebastien* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/29060> (geraadpleegd op 24 november 2023).

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2023: *Bruulpark* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/104902> (geraadpleegd op 7 december 2023).

STADSARCHIEF RONSE, Archief Stedenbouwkundige Vergunningen, 19551003_BPL_Lambert.

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Cultuurgoederen

De voor bescherming voorgedragen cultuurgoederen zijn in een afzonderlijke bijlage bij het ministerieel besluit opgenomen (bijlage 3). Deze bijlage bevat zowel een olijsting van de cultuurgoederen, een beschrijving als een motivatie.

5.4. Documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archiefphoto's, bouwplannen, kadastrmutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.5. Documentatie: historische context van de schutterstorens

In de documentatiebijlage *Van middeleeuwse schuttersgildes tot schutterstorens* wordt de historische context van de schutterstorens uit het interbellum en het eerste naoorlogse decennium geduid. Ook wordt dit erfgoed typologisch benaderd.

